

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

גליון קל"ה

שודר בערוץ "קול ברמה" במסגרת התכנית "בית ההוראה"

העלון מוקדש לע"נ גאון עזונו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו עובדיה יוסף בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות הלואה וריבית

נושאי השיעור:

המצווה להלוות. הלואה לאדם שאינו נאמן. הלואה מהבנק דרך חבר. הלואה לאדם שאינו עני. הדין כשהלווה אינו זוכר שלוה. הלואה לאדם שאינו שומר תורה ומצוות. פריטת שיקים. הלואה בריבית לאדם שאינו שומר תורה ומצוות. לקיחת הרווח של תכנית החיסכון בעבור ההלואה. מתנה עבור ההלואה. מתנה מהמלווה בנוסף להלואה. דברי חיזוק לימי ספירת העומר.

התנערות ממתן הלואה

א¹. שאלה: אחר החגים יש מכרים שפונים אלי ומבקשים הלוואה על מנת לכסות את המינוס בבנק ופורסים מספר שיקים. דבר זה מכביד עלי, וברצוני להתנער מהם. האם מותר לומר להם שאני במינוס והמצב שלי לא מאפשר לי להלוות להם, או שאני עובר על "מדבר שקר תרחק"?
תשובת הרב: יתכן שבאמת אין כאן איסור של שקר. (וע"ע בשו"ת חקרי הלכה חיו"ד סי' נב).

אבל יש כאן איסור אחר, שאותו אדם עובר על מה שכתוב בתורה "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך", שזו מצות

עשה מן התורה שצריך להלוות כסף לעם ישראל². וכמו שפוסק מרן השלחן ערוך בחושן משפט (סי' צ"ז ס"א): "מצות עשה להלוות לעניי ישראל, והיא מצוה גדולה יותר מהצדקה". לפיכך, ודאי שאין לאדם להתחמק ממצוות גדולות וחשובות כאלה, ואם יש לו אפשרות, מצוה להלוות למבקשים ממנו ולא להתנער מהם.

² אנחנו רגילים שמשמעות המילה 'אם' היא מילת בחירה, שאם תרצה לעשות כך וכך אתה יכול, ואם לא תרצה לעשות אל תעשה, ובאמת כך זה בדרך כלל. אבל מובא במכילתא (פי"ט א') שרבי ישמעאל אומר שיש שלוש פעמים בתורה, שפירוש המילה 'אם' אינו 'אם תרצה' אלא 'כאשר'.

לדוגמא, כתוב בפסוק בפרשת יתרו "ואם מזבח אבנים תעשה לי, לא תבנה אתהן גזית" (שמות כ' כ"ב). האם המצוה לבנות מזבח לה' היא רשות? היא חובה! ומדוע כתוב 'אם' אלא צריך לומר שפירוש המילה 'אם' שם אינה 'אם תרצה' אלא 'כאשר'. וגם כאן, אומר רבי ישמעאל שפירוש הפסוק "אם כסף תלוה את עמי" היינו 'כאשר כסף תלוה את עמי'. כלומר, אדם שיש בידו את הכסף והאפשרות להלוות, חובה עליו להלוות לאחרים. ומנין לרבי ישמעאל שזה פירוש הפסוק? בפרשת ראה (ט"ו ז') כתוב "כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך... כי פתח תפתח את ירך לו, והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו". כאן לא כתוב 'אם', אלא רק 'העבט תעביטנו', ומשמע שזו חובה, ומכאן למדנו שאדם שיש לו אפשרות מחויב להלוות לחבירו. [וע"ע לרש"י שמות כ', כא. ולרא"ם במדבר לו ד. ובתוס' גיטין צ ע"א ד"ה כי משמש].

¹ היום אסרו חג פסח, ונוהגים שמברכים האחד את השני במוצאי החגים "כה לחי". זה פסוק שאמר אותו דוד המלך, כמו שכתוב בנביא בספר שמואל א' (כ"ה ו'), ומובא בפירוש רש"י: "כה לחי – כה יהיה לשנה הבאה מזל חי וקיים". (וע"ע בפ"י הרד"ק ור"י אברבנאל). אז יש כאלה שמברכים האחד את השני בברכת "קיי בריא" וכדומה, אבל אנחנו תמיד נצמדים לרבותינו שתמיד כך בירכו.

בזוהר הקדוש (ח"ב פ' וארא דף כ"ג ע"ב, וע"ע בח"א דף קע"א) כתוב דבר גדול בענין הברכה הזו של "כה לחי" (והביאו מרן החיד"א בספרו חומת אנ"ך שם).

אבל גם לפי הפשט שמובא במפרש רש"י, זו ברכה טובה, שכפי שברוך ה' זכינו לחוג את חג הפסח כל המשפחות כולם יחד, בשמחה ובשלחה, מתפללים לפני ה' יתברך ששנה הבאה יהיה "כפלים לתושייה". כה לחי!

הלואה מהבנק דרך חבר

ג. שאלה: אחי ביקש מהבנק הלואה בסך 20,000 ש"ח לשיפוץ המטבח בביתו, והבנק אינו מאשר לו. הוא פנה אלי בבקשה שאני אלווה סכום זה מהבנק שלי, ואתן לו את הכסף, ובכל חודש ישלם לי הסכום ששילמתי לבנק. האם הדבר מותר?

תשובת הרב: לדעת כמה פוסקים יש בזה חשש איסור ריבית, ויש מקילים. והטוב ביותר לעשות היתר עסקה.

ונבאר. בשעה שאדם לוקח הלואה מהבנק, ההלואה רשומה על שמו⁴. וכאשר הוא לווה 20,000 ש"ח מהבנק ופורס את ההלואה על פני עשרים חודשים, הוא משלם כל חודש – לדוגמא – 1,010 ש"ח, והעשרה שקלים הללו הן למעשה הריבית שהבנק לוקח.

כאשר הוא מעביר לאחיו את הכסף, הוא דורש ממנו שישלם לו כל חודש גם את העשרה שקלים העודפים שהוא משלם לבנק. אמנם הוא לא רוצה להרויח עליו, אבל מצד שני הוא גם לא רוצה להפסיד, והוא חושב שכיון שהוא לא מרויח עליו אינו עובר בזה איסור.

לכאורה יש בזה בעיה, כיון שאין קשר בין ההלואה שהבנק הלווה ללקוח, ובין מה שהוא מלווה את אותו הכסף לאחיו. הבנק והאח הם שני גופים נפרדים, ומי שלווה מהבנק נמצא באמצע. מה שהבנק רשאי לקחת ריבית מהלווה הוא בגלל שיש לו היתר עסקה, אבל כשהלווה מלווה את הכסף לאחיו ולוקח ממנו עוד עשרה שקלים כל חודש בלי היתר עסקה, הרי שיש בזה ריבית קצוצה [כלומר ריבית שאסורה מן התורה].

כתוב בגמרא (ב"מ ס"א ע"ב) ובשלחן ערוך (יו"ד סי' קסא ס"ה) **שריבית קצוצה יוצאה בדיינים**. כלומר, גם אם נעשה כבר מעשה ולקח ממנו את העשרה שקלים הללו כל חודש, חייב להחזיר לו כל מה שלקח ממנו שלא כדון, ואפילו שעשה כן רק כדי לכסות את החוב שלו לבנק.

הלואה לאדם שאינו נאמן

ב. שאלה: חבר ביקש ממני הלואה בסך 10,000 ש"ח, ויש לי אפשרות להלוות לו. אבל הוא רוצה לתת לי שיקים, ואיני בטוח שיהיה להם כיסוי. האם יש חיוב להלוות?

תשובת הרב: אדם שאינו בטוח שהלווה ישלם לו, אין עליו חובה להלוות לו. כך כותב בחכמת שלמה על השולחן ערוך (שם), והוא מוכיח את זה מהגמרא במסכת שבועות.

על אדם שאינו משלם את חובו נאמר "לוה רשע ולא ישלם" (תהלים ל"ז כ"א), ולאדם כזה ודאי שאין חיוב להלוות כסף. [ובדעת זקנים מבעלי התוספות על הפסוק "אם כסף תלוה את עמי" (שמות כב כד) כתוב בשם ה"ר יהודה החסיד, שלכן נכתב בלשון "אם", אף על פי שזה מצוה וחובה להלוות, לפי שפעמים שהוא רשות, כגון הלווה ואינו משלם].

פעם שמעתי ממרן ראש הישיבה פאר הדור והדרו הגאון הגדול רבנו מאיר מאזוז שליט"א, שכמו שהתורה שומרת ומגינה על הלווה שיוכל ללוות בחינם, וציוותה על המלווה לתת הלוואת חן וחסד ולא בריבית וכמו שכתוב בפסוק "את כספך לא תתן לו בנשך, ובמרבית לא תתן אכלך", כך התורה מגינה ושומרת על המלווה, ואמרה שכל זמן שהמלווה אינו בטוח שהלווה יחזיר לו את מעותיו, הרי הוא פטור מלהלוות.

וחשבתי לומר שכך גם נראה מפשט הפסוק. שהרי כפי שהזכרנו, טעמו של רבי ישמעאל שלמד מהפסוק "אם כסף" וכו' שחובה להלוות, הוא מהפסוק בפרשת ראה "כי פתח תפתח... והעבט תעביטנו די מחסורו". פירוש המילה 'עבט' הוא משכון. והתורה מלמדת למלווה "והעבט תעביטנו די מחסורו", דהיינו שתתן לו הלואה תמורת משכון כפי מה שחסר לו. אבל אם אין לו משכון – אל תתן!

ולכן, גם אם הוא פורס שיקים וכדומה, עדיין אין זה בטוח לגמרי שאכן יהיה להם כיסוי³ ואין חובה להלוות. אלא אם כן הוא אדם נאמן, או שיש לך בטחונות על הכסף, שאז אין לך חשש שהוא לא יחזיר.

⁴ מה שהתירו לקחת הלואה מהבנק אפילו שהוא לוקח ריבית, זה משום שיש לבנק היתר עסקה. אין המקום כאן להאריך מהו ההיתר הזה, אבל רק נאמר שיש לבנק מסמך מסויים שמחייב אותו לעמוד בכללים של ההלכה כדי שיהיה מותר לו לקחת ריבית.

³ פעם שמעתי אומרים ששיקים זה כמו קרח – זה נראה כמו משהו ממש, אבל אחרי כמה דקות הוא נמס והחתימה נמסה יחד אתו.

ומכל מקום, יש פתרון פשוט לבעיה הזו. והוא **שיעשו האחים היתר עסקה ביניהם** בנוסף להיתר עסקה שקיים כבר בין הבנק ללוה. ואז יוכל הלוה לגבות את כל הסכום מאחיו כולל הריביות.

כפי שאמרנו, המכשול הזה מצוי הרבה, וצריך להזהיר אנשים על הדבר הזה ולפרסם את ההלכה הזו. יש שחושבים שמקיימים מצות עשה מן התורה של "אם כסף" וכו', ולמעשה לדעת חלק מהפוסקים הם עוברים בזה על איסור. ואפילו אם עברו כמה וכמה שנים, עליו להחזיר את הכסף שלקח בריבית. ואפילו שקל אחד ופחות מכך, צריך להחזיר.⁵ (וע"ע בס' מלוה ה' ח"ב פי"ג סכ"ד).

ויש מקילים בזה. וכך דעת מרן ראש הישיבה שליט"א בשו"ת מקור נאמן (ח"ב סי' תריז).

והטוב ביותר לעשות היתר עסקה. [וע"ע בהוראה ברורה בביאור הלכה שבסוה"ס ס"ס ק"ע, ובשו"ת ויברך יעקב חיו"ד סי' ט"ו].

הלוואה לאדם שאינו עני

ד. שאלה: יש בכולל אצלנו אברך שבשביל השלמת הכנסה עוסק בהשכרת מכוניות. אתמול בערב פנה אלי בבקשה להלוואה של 7,000 ש"ח כי הוא זקוק לקניית מכונית נוספת. התלבטתי האם להלוות, כי הוא אינו עני ומתפרנס עם רווח נאה, מצד שני הוא אברך שעוסק בתורה, האם יש מצוה להלוות לו?

תשובת הרב: ישנה טעות רווחת שהמצוה להלוות היא דוקא לאנשים עניים, כמו שכתוב בפסוק "אם כסף תלוה... את העני עמך", אבל לאנשים שאינם עניים אין מצוה להלוות.

⁵ לפני שלושים שנה ויותר, מישהו פגש את מרן ראש הישיבה שליט"א בבנק פאג"י ברחוב חזון איש. שאל אותו מה קרה שהרב הוצרך להגיע עד הבנק, והשיב לו מרן ראש הישיבה שהיה אמור להיכנס שיק לחשבון ובטעות לא הופקד עדיין, ובינתיים שיק אחר נמשך מהחשבון. בעקבות המקרה הבנק גבה ממנו ריבית זעומה של שקל. מרן ראש הישיבה לא ויתר, בגלל שזה איסור ריבית, והלך לדרוש מהם שיחזירו את השקל והסביר להם מדוע הטעות היא שלהם ולא שלו. מרן ראש הישיבה אמר שמעולם הוא לא נכשל באיסור של ריבית, ואינו רוצה להיכשל. עם כל עוצם שקידתו וגדולתו, מרן ראש הישיבה הסכים לבזבז שעתיים של הליכה וחזרה והמתנה בבנק וכו', ובלבד שלא להיכשל באיסור ריבית ואפילו כל שהוא. (וע"ע בשו"ת מקור נאמן ח"ב סי' תרי"ח – תר"כ, ובאור תורה תשמ"ח סי' עט אות ד, תשנ"ב סי' קכד מכתב ד').

הדבר הזה אינו נכון. מרן בשלחן ערוך (חו"מ סי' צ"ז ס"א) כתב: "**אפילו עשיר שצריך הלוואה, מצוה להלוותו לפי שעה** ולהנותו אף בדברים וליעצו עצה ההוגנת לו". וכתבו המפרשים שלמדו כן מהגמרא במסכת סוכה (מט:), שם כתוב: "בשלושה דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה: צדקה בממונו, גמילות חסדים בין בגופו בין בממונו. צדקה לעניים, גמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים. צדקה לחיים, גמילות חסדים בין לחיים בין למתים". רש"י שם מפרש שגמילות חסדים בממונו הכוונה גם להלוואה, ואם כן מצינו שמצות הלוואה היא גם לעשירים, שבמידה והוא זקוק לכסף ויש לך את האפשרות, עליך להלוות לו.

ובעצם זה פירוש הפסוק. "אם כסף תלוה את עמי" – דהיינו כל אחד מעם ישראל, והפסוק ממשיך "את העני עמך" – כאן כוונת התורה לומר שעני קודם לעשיר (ב"מ דף ע"א), אבל מכל מקום המצוה היא גם לעשירים.

ולפיכך בנידון שלנו, אין קשר לזה שהוא אברך ועוסק בתורה, אלא עצם זה שהוא יהודי והוא זקוק כעת להלוואה ובאפשרותך לעזור לו – מצוה מן התורה להלוות לו.

הלוואה אינו זוכר את ההלוואה

ה. שאלה: הלוייתי לחבר 100 ש"ח והוא טען שאינו זוכר, מה עלי לעשות?

תשובת הרב: הגמרא במסכת בבא מציעא (עה:) אומרת שכל אדם שיש לו מעות ומלוה אותם שלא בעדים, עובר באיסור "ולפני עיור לא תתן מכשול", מפני שגורם לאותו לוח שיכול לכפור.

ריש לקיש מוסיף שם שהוא גורם קללה לעצמו, מפני שאם יכפור הלוה ויתבענו המלוה לדין, וכשיתבקש להוכיח שהוא חייב לו לא יוכל להביא הוכחה, יצא עליו שם לא טוב בין האנשים שהוא בודה דברים מלבו, ויבואו לקלל אותו.

וכך כותב הרמב"ם (פ"ב מהלכות מלוה ה"ז), **שאסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים**, ואפילו אם הלוה תלמיד חכם שאין חשש שיכפור במזיד, אף על פי כן אסור. אלא אם כן הלוהו על המשכון, והמלוה בשטר משובח יותר. וכל המלוה בלא עדים, עובר משום "ולפני עיור לא תתן מכשול" וגורם קללה לעצמו.

וכך גם פסק מרן בשלחן ערוך חושן משפט (סי' ע' ס"א), שיש איסור גמור להלוות בלא ראייה להלוואה.

באמת נתקלים בזה הרבה, שאדם הלוח לחברו כסף בלא ראייה והחבר אינו זוכר, והוא מכשיל אותו באיסור.

מרן הגר"ע יוסף בשו"ת יביע אומר (ח"ז חו"מ סי' ז') דן בדבר הזה, ומביא כמה אחרונים שניסו ליישב מנהג העולם להלוות כסף בלי כל ראייה שהיא, ואפילו שזה נגד הגמרא הרמב"ם והשולחן ערוך. שם הרב הביא הרבה צדדים להקל בזה, ולמעשה דחה את כולם והעלה שאדם המלוה לחברו בלי שטר וכדומה, נוהג שלא על פי ההלכה.

די בזה שיביאו חתיכת נייר קטנה, ויכתבו עליו שפלוני חייב לפלוני סך כך וכך. אם לא נעים למלוה לעשות כך כי הלוח ייפגע שהוא לא מאמין לו, יכול לומר לו שעושה כן "רק בשביל שלא נשכח".

אם מדובר על משהו קטן שתוכל למחול ולוותר עליו, למשל אם השכנים מבקשים כוס שמן – אפשר להקל להלוות ללא שטר. צריך לעשות שטר בהלוואה שאתה יודע שאם הלוח לא ישלם קשה למחול לו, שבזה חייב להביא ראייה. אבל בהלוואה של כוס שמן או כמה ביצים, אפשר להקל⁶ [ואפשר להסתייע במקרה הזה בצירוף להקל, מדברי הריטב"א (מגילה כח ע"א) שרק ממידת חסידות לא ילוה בלא עדים]⁷.

⁶ כי שני טעמים מצינו בגמרא שאסור להלוות בלי עדים. טעם אחד, שמא יכפור בו, ועבר על איסור "לפני עיור לא תתן מכשול". אבל זה לא שייך בהלוואה מועטת, מפני שלא יבא לכפור בו, וגם בודאי ימחול לו עליה. וטעם שני אמרו בגמרא שם, שגורם קללה לעצמו. ולכאורה זה לא שייך בהלוואה קטנה, דלא שכיח שעל זה יתבענו בבית דין, ולא מסתברא שעל הלוואת ככר לחם או ביצה או כוס סוכר וכדומה, יכתוב לו שטר או ילווהו בעדים.

⁷ הגמרא במסכת בבא מציעא (ע"ה ע"ב) מביאה מעשה מעניין. חכמים אמרו לרב אשי שרבינא מקיים כל מה שאמרו חכמים, את כל ההנהגות שאמרו הוא מקפיד לקיים כראוי. רב אשי שמע כך וביקש לבדוק אותו. שלח לו בערב שבת סמוך לכניסת השבת שישלח לו עשרה דינרים כי הזדמן לו לקנות קרקע קטנה, וחסר לו עשרה דינרים בשביל להשלים את הקנייה. רבינא הסכים בשמחה, רק שיביא שטר וקולמוס שיכתוב שטר. ואף על פי שהזמן דוחק ושבת מתקרבת וקשה עכשיו להביא שטר וקולמוס, אף על פי כן הרי חכמים אסרו להלוות בלא עדים, ואינו יכול לעבור על דבריהם. רב אשי המשיך לבדוק אותו, ושאל אותו אם גם לאדם גדול כמוהו שודאי לא ישקר, הוא לא יכול להלוות בלי שטר? ענה לו רבינא שאדרבה, בגלל שהוא אדם גדול וצדיק, הוא טרוד כל

יש כאלה אומרים, שמכסימום אם הוא לא ישלם, הם יקחו לו חפץ ששואו כערך הכסף, כי הרי הם יודעים שהוא חייב להם.

צריך לדעת שהדבר הזה אינו נכון, כי הגמרא במסכת ברכות (ה' ע"ב) אומרת "אמרי אינשי: בתר גבבא גבב טעמא טעים"

– כלומר האדם שגונב את כספו מהגבב, טועם גם הוא טעם גניבה. הרי הלוח הזה לא רוצה להחזיר את חובו כי הוא טוען שאינו חייב לו כלום, ואם המלוה לוקח לו משהו בסתר, הוא אמנם מחזיר לעצמו את הכסף שלו, אבל הוא טועם טעם של גניבה. מי שנקלע למצב כזה, יכול להסתדר עם פתרונות אחרים בהלכה, אבל לקחת לו בסתר חפץ ששייך לו – אסור.

והחכם עיניו בראשו, וילוח עם שטר או עדים וכדומה.

הלואה לאדם שאינו שומר תורה ומצוות

ו. שאלה: קרוב משפחה שאינו שומר שבת ביקש ממני הלואה עבור קניית מכונית, האם עלי להלוות לו למרות שיסע במכונית בשבת? ומה הדין אם הוא לא אמר לי את מטרת ההלוואה שהוא זקוק לה?

תשובת הרב: האיסור של "לפני עיור" אינו קיים באופן כזה. האיסור קיים רק אם נתן לו רכב, ויודע שרוצה ליסוע בו בשבת, שבאופן זה הוא מכשיל אותו ממש בעבירה (וע"ע בשו"ת יחיה דעת ח"ז ס"ס מב). אבל באופן שרק נתן לו כסף עבור קניית המכונית, וחושש שייסע בה בשבת – מותר.

כך מבואר בגמרא במסכת עבודה זרה (דף י"ד ע"א), שמהפסוק "ולפני עיור" משמע רק 'לפני' אחד, דהיינו להכשיל אותו באיסור ממש, וכגון שנתן כוס יין לנזיר. אבל על 'לפני דלפני', דהיינו שעל ידי המעשה שלי הוא יבוא לעשות מעשה שיגרום לו לעבור עבירה, וכגון שנתן לנזיר כסף כדי לקנות בקבוק יין – אין איסור, מפני שאין לדבר סוף. ויש גם עוד כמה סיבות שאין לאסור בזה משום "ולפני עיור".

אבל יש כאן נקודה אחרת. בתחילת השיעור הזכרנו שמצוה מן התורה להלוות, שנאמר "אם כסף תלוה את עמי", ודרשו

היום בלימודו ומסוגל לשכוח את ההלוואה. ואם באמת ישכח ורבינא יבוא לתבוע אותו, כולם ירננו וירכלו עליו, יאמרו שהוא משקר ויכעסו שכך הוא מדבר על רב אשי שהוא גדול הדור. כולם יטענו שודאי רב אשי דובר אמת ורבינא ממציא דברים, ובכך יכול לגרום חלילה קללה לעצמו שיקללו אותו אנשי העיר.

רבותינו שמצוה להלוות לכל יהודי. כל זה מדובר דוקא ביהודי ששומר תורה ומצוות.

אבל יהודי שאינו שומר, כותב מרן (יו"ד סי' רנ"א ס"א) שיהודי שהוא עבריין במזיד על אחת מכל מצוות התורה, ולא עשה תשובה, אינו חייב להלוותו.

וזה דוקא לענין המצוה להלוות, אבל **אין שום איסור להלוות ואפילו לגוי**, וכל שכן ליהודי שאינו שומר.

פריטת שיקים

ז. שאלה: יש לי חבר שיש לו עסק הלוואות בריבית ופורט שיקים בריבית. שאלתי אותו איך הוא מלווה בריבית, והוא השיב שאם לא יקחו ממנו הם יקחו מאנשים אחרים. האם אכן מותר להלוות בריבית באופן כזה?

תשובת הרב: צריך לחלק בין האופנים המצויים. ישנם מקרים שאסור, ודרוש היתר עסקה.

ישנם פורטי שיקים [שנקרא צ'ינג'] שהלקוח מביא להם שיק דחוי **שלו**, והם מביאים לו תמורתו מעט פחות מהסכום הנקוב בשיק. **יש בדבר הזה איסור ריבית מן התורה**, מפני שנמצא שהוא מלווה ללקוח את הסכום הפחות, והלקוח משלם לו לאחר זמן מעט יותר מהסכום.

אבל יש פורטי שיקים שפורטים שיקים שאחרים נתנו ללקוח למועד מאוחר יותר, והלקוח מעונין לפדות אותו עכשיו. הלקוח מביא את השיק לצ'ינג', והוא נותן לו מעט פחות מהסכום של השיק בתור עמלה.

בצ'ינג' כזה יש אופנים שמותר ואופנים שאסור. אם הצ'ינג' לא לוקח את העמלה לפי מרחק הזמן, אלא **לוקח עמלה קבועה על פי אחוזים** מהסכום, באופן הזה **מותר לפדות אצלו, אבל בתנאי שהוא מקבל עליו אחריות**. דהיינו שהוא מקבל עליו שאין ללקוח שום עסק עם נותן השיק, אלא הצ'ינג' מתמודד לבדו מולו, והלקוח יצא מהתמונה. והלקוח נחשב כאדם שמכר חפץ לחברו.

אבל אם הצ'ינג' רק 'עושה את העבודה' ולא מקבל על עצמו להוציא את הלקוח מהתמונה, ואם הוא לא מסתדר עם נותן השיק **הוא חוזר ללקוח – באופן הזה יש איסור ריבית גמורה**.

בדרך כלל **פורטי השיקים הם מהסוג האחרון**. אמנם את הטלפון הראשון הם מרימים לנותן השיק ומבררים איתו איך הוא עומד לפרוע את השיק ומתחילים מולו את כל הבלגן, אבל אם הם לא מסתדרים הם חוזרים ללקוח ודורשים ממנו את פרעון השיק.

נמצא שכאשר הלקוח הביא להם את השיק לטיפול, הוא לא מכר את השיק כמו המוכר חפץ לחברו ויצא מהתמונה, אלא רק מצא דרך לפדות את השיק. וכמו שאמרנו, יש בדבר הזה איסור ריבית גמורה.

אם יש היתר עסקה זה משהו אחר⁸, אבל כשאין היתר עסקה הדבר הזה אסור בהחלט.

התשובה שהשיב הפורט לשואל השאלה ש"אם הוא לא יעשה אחרים יעשו" אינה תשובה. אמנם האחרונים נחלקו בזה באופנים מסויימים אם נאסר מן התורה, אבל להלכה יש להחמיר⁹.

הלואה בריבית לאדם שאינו שומר תורה ומצוות

אני מכיר כמה אנשים שגרים בערי השדה ואני יודע עליהם שהם פורטים שיקים בריבית. שאלתי אותם איך הם מסכימים לעצמם להלוות בריבית, והם ענו שהם מלוים לאנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, מחללי שבת בפרהסיא ושכמותם, ולהם אין איסור להלוות בריבית. הם מתמכים על הדין שמותר להלוות בריבית למי שהוא מומר ומחלל שבת בפרהסיא.

אבל זה לא פשוט. ונסביר: כתוב בתורה "את כספך לא תתן לו בנשך, ובמרבית לא תתן אכלך, וחי אחיך עמך" (ויקרא כ"ה ל"ז). התורה מצוה אותנו שלא להלוות בריבית לאדם מעם ישראל, כדי שהוא יחיה. ומכאן למדנו שאדם שאין אתה מצווה להחיותו, אין עליך איסור להלוותו בריבית. ועל סמך זה פסק

⁸ לא שתמיד "היתר עסקה" מתיר בכל ענין, אבל באופנים שכן אז מותר.

⁹ למשל, אדם רוצה למכור בגדים שאינם צנועים. החנות שלו נמצאת בבאר שבע וכדומה מקומות שגרים שם הרבה חילונים, והוא יודע שאם לא יקנו ממנו יקנו ממקומות אחרים, אז הוא לא מכשיל אף אחד. אבל כותב מרן הגר"ע יוסף בשו"ת יחווה דעת (ח"ג סי' טז) שזה לא היתר, כי גם אם יקנו ממקום אחר, בעל החנות השניה יעבור על איסור "ולפני עיור". לא משנה מה יעשו אחרים, ברגע שאתה מלווה בריבית, אתה עובר על האיסור "את כספך לא תתן לו בנשך". ושם הרב כתב להתיר באופן מסויים, אבל לא מהטעם הזה.

מֵרֵן בְּשִׁלְחַן עֶרֶךְ (י"ד ס' קנט ס"ב) שְׁמוֹתֵר לֵהֲלוֹת בְּרִיבִית לַיהוּדִי מוֹמֵר, מִפְּנֵי שְׁאִין אֹתָהּ מִצְוֹה לֵהֲחִיּוֹת.

כֹּל זֶה הוּא בָּאֵדִם שֶׁהוּא אִפִּיקוֹרוֹס גְּמוֹר. אֲבָל אֹתֵם אֵלֶּה שְׁאִינֵם שׁוֹמְרֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת בִּימִינוֹ אֵינֵם בְּגֵדֵר מוֹמְרִים אֵלֶּה כְּעֵין שׁוֹגְגִים אוֹ "תִּינֹקוֹת שֶׁנִּשְׁבּוּ" (וּנְחֻלְקוֹ פּוֹסְקֵי הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן מֵהַהֲגֵדְרָה הַמְדוּיִיקֶת. וְע"ע בְּבֵית נֶאֱמָן גְּלִיּוֹן פֶּה אוֹתִיּוֹת י"ד-י"ז).

וּכְעֵין מֵהַ שֶׁכְּתֵב הַרְמַב"ם (הַלְכוֹת מִמְרִים פ"ג ה"ג): "בְּמֵה דְבָרִים אֲמוֹרִים? בְּאִישׁ שֶׁכָּפַר הוּא בְּעַצְמוֹ בְּתוֹרָה שֶׁבַעֵל פֶּה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ וּבְדַבְרִים שֶׁנֶּאֱרָא לוֹ, וְהֵלֶךְ אַחֵר דַּעְתּוֹ הַקְּלָה וְאַחֵר שְׁרִירוֹת לְבוֹ וּכּוֹפֵר בְּתוֹרָה שֶׁבַעֵל פֶּה תַחֲלִיָּה כְּצֹדֵק וּבִיִּיתוֹס וְכֵן כֹּל הַתּוֹעִים אַחֲרָיו. אֲבָל בְּנֵי הַתּוֹעִים הָאֵלֶּה וּבְנֵי בְּנֵיהֶם שֶׁהִדִּיחוּ אֹתֵם אֲבוֹתֵיהֶם וְנִלְדוּ בֵּין הַקְּרָאִים וְגִדְלוּ אֹתֵם עַל דַּעְתָּם, הֵרִי הוּא כְּתִינּוֹק שֶׁנִּשְׁבַּה בֵּין הַגּוֹיִם וְגִדְלוּהוּ, וְאֵינוֹ זְרִיז לְאֲחוֹז בְּדַרְכֵי הַמִּצְוֹת שֶׁהֵרִי הוּא כְּאֲנוֹס. וְאֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע אַחֵר כֵּךְ שֶׁהוּא יְהוּדִי וְרָאָה הַיְהוּדִים וְדַעְתָּם, הֵרִי הוּא כְּאֲנוֹס שֶׁהֵרִי גְדֻלוּהוּ עַל טַעְוָתָם. לְפִיכֵךְ רָאוּ לְהַחֲזִיר בְּתִשְׁבָּה וּלְמַשְׁכֵּם בְּדַבְרֵי שְׁלוֹם עַד שִׁיחֲזְרוּ לְאִיתֵן הַתּוֹרָה."

זֶהִי דַעַת הַרְמַב"ם, שְׁאִין עַל תִּינֹקוֹת שֶׁנִּשְׁבּוּ שֵׁם מוֹמֵר. אֲמֵנִם הַנִּימּוֹקֵי יוֹסֵף (ב"מ דף מ"ב ע"ב) לֹא סוֹבֵר כֵּךְ, וְטוֹעֵן שְׁכִיּוֹן שֶׁהֵם נִמְצָאִים בֵּין הַיְהוּדִים וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵינֵם נִמְשָׁכִים אַחֲרֵינוּ, זֶה מוֹכִיחַ שֶׁהֵם מוֹמְרִים. אֲבָל דַּעַת מֵרֵן כְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם, כֵּךְ פֶּסֶק מֵרֵן בְּשִׁלְחַן עֶרֶךְ (י"ד ס' קנט ס"ג) שֶׁהַקְּרָאִים אֵינֵם לֵהֵם דִּין מוֹמְרִים, וְאֲסוּר לֵהֲלוֹת לֵהֵם בְּרִיבִית. וְכָתֵב שֵׁם הַרְמ"א, שֶׁתִּינּוֹק שֶׁנִּשְׁבַּה בֵּין הַגּוֹיִם וְאֵינוֹ יוֹדַע מַתּוֹרֵת יִשְׂרָאֵל כֹּלֵל, דִּינּוֹ כְּקְרָאִים, וְאֲסוּר לֵהֲלוֹת לוֹ בְּרִיבִית (וְע"ע בְּשׁו"ת אִישׁ מִצְלִיחַ ח"א חו"ד ס' יט, וּבַהֲגָהוֹת שֵׁם).

וְלִכֵּן כָּתֵב מוֹרֵי וְרַבֵּי הַגָּאוֹן רַבִּי מִשֵּׁה הַלּוֹי בְּסִפְרוֹ מְלוּהַ ה' (ח"א פ"א ס"ו וס"ז) שֶׁגַּם לְגַבֵּי הַחִילוּנִים הַלּוֹי אֲסוּר לֵהֲלוֹת לֵהֵם בְּרִיבִית. (כִּיּוֹן שֶׁהֵם גְּדֻלִּים בֵּין אֵלֶּה שְׁאִינֵם שׁוֹמְרֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת).

יֵשׁ שְׁאֹמְרִים שֶׁהֵיּוֹם לְכוֹלֵם יֵשׁ אֵינְטֵרְנֵט, וְכוֹלֵם יְכוֹלִים לְשִׁמּוֹעַ שִׁיעוּרֵי תוֹרָה בְּאֵינְטֵרְנֵט, וְכֵן מִי שְׁרוּצָה לְחַזֵּר בְּתִשְׁבָּה יְכוֹל

לְחַזֵּר, וְכֹל הַחִילוּנִים הֵם רְשָׁעִים גְּמוֹרִים וְאֵינֵם מִצְוֵה לֵהֲחִיּוֹת אֹתֵם וּמוֹתֵר לֵהֲלוֹת לֵהֵם בְּרִיבִית.

אֲמֵנִם זֶה לֹא פְּשׁוּט כִּי לְגַבֵּי חִילוּל שֶׁבֶת בְּמִקּוֹם פִּיקוּחַ נִפְשׁ, אִם הֵם יִרְאוּ חִילוּנֵי נּוֹפֵל בְּרַחוּב בְּשֶׁבֶת, הֵאֵם הֵם יִזְעִיקוּ אֲמַבּוֹלְנֵס? כּוֹלֵם יֹאמְרוּ לֵךְ שׁוּדָאֵי שְׁכֵן, הֵרִי זֶה פִּיקוּחַ נִפְשׁ וְהוּא דוּחָה שֶׁבֶת. וְכִשְׁתִּשְׁאֵל אֹתֵם מְדוּעַ, וְהֵרִי הֵם חִילוּנִים וְהֵם רְשָׁעִים גְּמוֹרִים! הֵם יַעֲנוּ לֵךְ שֶׁהֵם תִּינֹקוֹת שֶׁנִּשְׁבּוּ, וְהֵם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא עוֹשִׂים בְּכוֹנָה וְכו' וכו'.

אִז מֵהַ, כְּשִׁמְגִיעָה שֶׁבֶת הֵם מְרִימִים טִלְפוֹן¹⁰ כִּי מִצְוֵה לֵהֲחִיּוֹת, אֲבָל כְּשֶׁזֶה מְגִיעַ לְדִינֵי הַלּוּאָה בְּרִיבִית, נִתִּיר לֵהֲלוֹת לוֹ בְּרִיבִית! לְכַאוּרָה זֶה אוֹתוֹ הַדִּין, גַּם בְּשֶׁבֶת וְגַם בְּרִיבִית, הַסִּיבָּה שֶׁהַתּוֹרָה אֵמְרָה לְחַלֵּל שֶׁבֶת עַל פִּיקוּחַ נִפְשׁ וְלֹא לֵהֲלוֹת בְּרִיבִית, הֵיא מִפְּנֵי שֶׁאֵתָּה מִצְוֹה לֵהֲחִיּוֹת, אִז מֵהַ שׁוֹנֵה שֶׁבֶת מְרִיבִית!?

לְכַאוּרָה הַדִּין שְׁמוֹתֵר לֵהֲלוֹת לְאִפִּיקוֹרוֹס בְּרִיבִית, הֵיא עַל אִפִּיקוֹרוֹס אֲמִיתִי, שֶׁהוּא רְשָׁע וְכוֹפֵר וְכו', כִּיּוֹן שְׁאִין מִצְוֵה לֵהֲחִיּוֹת. אֲבָל הַחִילוּנִים שֶׁאֲנַחְנוּ מְכִירִים מֵהַרְחוּב אֵינֵם כְּאֵלֶּה, אֵלֶּה יֵשׁ לֵהֵם הַגְּדֵרָה כְּעֵין שׁוֹגְגִים אוֹ תִינֹקוֹת שֶׁנִּשְׁבּוּ (וְכִפִּי שְׁאֲמַרְנוּ, נְחֻלְקוֹ פּוֹסְקֵי הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן מֵהַ הַהֲגֵדְרָה הַמְדוּיִיקֶת). וְלִכֵּן אִם אֶחָד זֶה נִפְגַּע בְּשֶׁבֶת, מִצְוֵה לְחַלֵּל עֲלָיו אֶת הַשֶּׁבֶת. וּמֵאִדְךָ, אֲסוּר לָנוּ לֵהֲלוֹת לֵהֵם בְּרִיבִית כִּיּוֹן שֶׁמִּצְוֵה לֵהֲחִיּוֹת. (וְע"ע לְמוֹה"ר שְׁלִיט"א בְּסִפְרוֹ תוֹרַת חִיִּים ח"א ע"מ שֶׁנֵּב, שֶׁנֵּג).

בְּאֵמַת בְּסִפְרֵי הַלִּיכּוֹת עוֹלָם (ח"א ע"מ ו', וּבְפֶרֶט עֵינֵן בְּהַעֲרָה ע"מ יב יג. וְע"ע בְּשׁו"ת יַבֵּיעַ אוֹמֵר ח"ט חו"ד ס' ט) כָּתֵב לְהַקְּלָב בְּמַחֲלֵל שֶׁבֶת. וְאוּלַי דִּיבֵר בְּמַחֲלֵל שֶׁבֶת שְׁכוֹפֵר לְגַמְרֵי, כִּי הֵרֵב שֵׁם כָּתֵב שְׁמוֹתֵר לֵהֲלוֹת לְמַחֲלֵל שֶׁבֶת בְּפֶרֶהֲסִיא, שְׁאֵינֵנוּ מִצְוִיִּים לֵהֲחִיּוֹת. וְכִפִּי שְׁאֲמַרְנוּ, מַחֲלֵלֵי שֶׁבֶת בְּזַמְנֵנוּ לְכַאוּרָה מִצְוֵה לֵהֲחִיּוֹת (וְע"ע לְמֵרֵן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה שְׁלִיט"א בִּירְחוֹן אוֹר

¹⁰ וְלֹא שֶׁחֲלִילָה אֲמַרְתִּי שֶׁלֹּא יִרְיֵמוּ טִלְפוֹן, אֲדַרְבֵּה, וְדָאֵי וּוְדָאֵי שְׁמִצְוֵה לְחַלֵּל שֶׁבֶת כְּדִי לְהַצִּיל חִיִּים שֶׁל יְהוּדִי. כְּתוּב בְּתוֹרָה "אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחֵי בֵּהֶם" (וִיקְרָא י"ח ה'), וְדַרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמַסְכַּת יוֹמָא (פ"ה ע"ב) "וְחֵי בֵּהֶם – וְלֹא שִׁימוֹת בֵּהֶם". אִם אֵתָּה רוֹאֵה חִילוּנֵי שְׁמִגִּיעַ לְמַצֵּב שֶׁל פִּיקוּחַ נִפְשׁ מִצְוֵה לֵהֲחִיּוֹת.

תורה תשרי תשס"ז עמ' מ"ה, ובמה שהובא בשמו בהוראה ברורה ס"ס קנ"ט בביאור הלכה).

לקיחת הרווח של תכנית החיסכון בעבור ההלואה

ח. שאלה: ברצוני לסגור סכום כסף בתכנית חיסכון, וחבר ביקש ממני ההלואה, האם אני רשאי לקחת ממנו סכום קטן של רווח במקום הסכום שהייתי מקבל בבנק?

תשובת הרב: הרבה פעמים קורה שאדם נקלע למצוקה. רוצים לעקל לו את החשבון, או אין לו כסף לשלם שכירות וכדומה, והוא בא לבקש ממך ההלואה. אתה יודע שהוא יחזיר לך את הכסף¹¹, וגם יש לך בטחונות לזה, אבל אתה לא רוצה לקחת כסף מתכנית החיסכון כי אתה לא תקבל את השקלים הבודדים שנותרים לך שם.

צריך לדעת **שיש מצוה מן התורה להלוות לו ואפילו שבהלואה אתה לא מרויח שום דבר, ואפילו שבמקום אחר אכן היית מרויח.**

הגמרא במסכת בבא מציעא (דף ע"א ע"א) למדה את זה ממה שכתוב בפסוק "אם כסף תלוה את עמי", ודרשה הגמרא "עמי – עמי ונכרי, עמי קודם", שאם בא אליך יהודי וגוי, מצוה עליך להקדים ולתת ליהודי. ושאלה הגמרא שלא צריך ללמדנו כזה דבר, והרי לא יעלה על דעתנו לומר שאעדיף את הגוי על פני היהודי.

ותירצה הגמרא שאפילו אם יש לי אינטרס להלוות לגוי, כי מותר לי להלוות לו בריבית, וכמו שהתורה אמרה "לנכרי תשיך"¹², ואילו בשאני מלוה לאחי היהודי איני יכול להלוות לו בריבית, אף על פי כן התורה אומרת שעם ישראל קודמים, ואם אתה רואה יהודי שנקלע למצוקה, תן לו ההלואה למרות שנמנע ממך הרווח שיכול להגיע אליך מההלואה לגוי.

ומכאן לומדים הרב כנסת הגדולה ועוד אחרונים, **שאם יש לאדם עסקה והוא יכול לוותר עליה, והוא רואה יהודי שנקלע**

למצוקה וצריך ההלואה ממנו, יש מצוה להלוות ליהודי הזה למרות שנמנע ממך הרווח שיכול להגיע אליך מאותה עסקה.

והוא הדין גם בנידון שלנו, שאפילו שיכול להרויח כמה אגורות בתכנית החיסכון בבנק, עדיף שילווה לחבר שלו הזקוק לכך ויותר על האגורות שיכול להרויח בבנק.

אם בכל זאת הוא רוצה להרויח את הפרוטות הללו מהלוה¹³, **הם יכולים לעשות היתר עסקה.** אבל אי אפשר לעשות היתר עסקה בלי להבין מה אומרים שם. זה לא לחש נגד עין הרע שאם אומרים אותו הכל מסתדר, אלא צריך הבנה של המלוה והלוה מה הם בעצם עושים כאן¹⁴.

מתנה עבור ההלואה

ט. שאלה: לקחתי ההלואה מחבר לתקופה של שנתיים, ללא שום עמלה או ריבית, ואני רוצה לתת לו מתנה לחג לא לשם ריבית אלא להכרת הטוב בגלל שהלוה לי. האם יש בזה חשש?

תשובת הרב: זו ריבית. צריך להבין שלא רק אם אדם נותן כסף יותר ממה שלקח זה נקרא ריבית, **אלא כל דבר שאדם נותן אותו בעבור ההלואה נקרא ריבית.** וכיון שהלוה רוצה לתת למלוה מתנה בתור הכרת הטוב על הלוואתו, זה עדיין בגדר ריבית, כיון שנעשית עבור ההלואה.

הרי מה כוונת התורה שאסרה להלוות בריבית? שאדם צריך להבין שהקב"ה מחייב אותו להלוות לכל יהודי, ולכן אסור לך לדרוש מאף אחד שישלם לך על זה או יכיר לך טובה בעבור זה.

מתנה מהמלוה בנוסף להלואה

ישנה טעות נפוצה, שאדם נותן לחברו ההלואה, ורוצה להוסיף לו על זה גם כמה שקלים בתור צדקה, ואנשים חושבים שיש בזה בעיה של ריבית.

הדבר הזה אינו נכון כלל, שהרי אין כאן שום ריבית שהלוה נותן עבור ההלואה. אם המלוה החליט שבנוסף להלוואה הוא

¹³ וזה משתלם גם ללוה וגם למלוה. כי המלוה לא מפסיד את הרווח מהתכנית, ואילו הלוה מרויח שהוא לא צריך לשלם לבנק את הריבית על המינוס ומשלם רק את הריבית הקטנה של תכנית החיסכון. הריבית שהבנק לוקח על המינוס היא גבוהה מאד, והריבית שהוא נותן עבור תכניות חיסכון היא מאד קטנה. ¹⁴ עכשיו אין זה הזמן להרחיב את הדיבור על ההיתר עסקה, אבל אדם שמשמש בו צריך להבין אותו.

¹¹ יש פעמים שעד שהאשה מקבלת דמי לידה עוברים כמה שבועות, ובקו התפר שבין הלידה לקבלת הכסף, הזוג נתקעים, ואין להם לשלם למכולת ואין לשלם חשמל וכו', ואתה יודע שברגע שהכסף ייכנס אליו הוא מיד ישחרר לך אותו.

¹² ודעת הרמב"ם (פ"ה מהלכות מלוה ה"א) שלא רק שאפשר להלוות לגוי, אלא יש בזה גם מצוה. (ולא נרחיב כעת בפרטי ההלכה להלוות לגוי. ועי' בב"י ובש"ע יו"ד סי' קנט ס"א). [ועי' בס' מגדולי ישראל ח"ב עמ' קס"ט].

רוצה לפנק את הלוה בעוד מתנה, אדרבה, שיעשה כן. ההגדרה של ריבית זה דוקא אם הלוה שהוא הזקוק לכסף נותן מתנה למלוה, שאז זה אסור.

וכפי שאמרנו – לא משנה מהי צורת המתנה, אם זה כסף או שוה כסף, סידורים בעבודה או כל דבר שהוא עושה בעבור ההלוואה – אסור.

י'. לסיום, נבקש לשמוע מהרב כמה דברי חיזוק על ימי ספירת העומר.

הגמרא במסכת יבמות (סב:) מביאה את הפסוק בספר קהלת "בבקר זרע את זרעך, ולערב אל תנח ידך". ודורש רבי עקיבא את הפסוק שאם היו לו תלמידים בילדותו, והוא לימד כבר הרבה שנים תלמידים רבים, לא ינח ידו מלהעמיד תלמידים, אלא יעמיד גם תלמידים בזקנותו.

"כי אינך יודע אי זה יכשר, הזה או זה, ואם שניהם כאחד טובים". לפעמים התלמידים שאדם מלמד בצעירותו לא הלך אתם טוב, לא הצליחו. ואולי אלה שמלמד בזקנותו כן יצליחו. ואם כולם יצליחו – מה טוב¹⁵.

הגמרא אומרת שרבי עקיבא דרש את זה על עצמו. שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא, וכולם – בר מין – מתו מפסח עד עצרת¹⁶. ובכל זאת רבי עקיבא לא התייאש ולא נשבר, אלא הלך ולימד חמשה תלמידים, ומהם למעשה צמחה כל התורה מחדש.

מהר"ל מפראג מקשה: מה הענין של הגמרא לומר "שנים עשר אלף זוגות", מדוע היא לא אומרת את מספרם הכולל שהוא עשרים וארבע אלף. כמו שהגמרא אמרה שנים עשר אלף זוגות, היא היתה יכולה גם לומר "ששת אלפים רביעיות" וכן הלאה וכן הלאה.

המהר"ל מסביר דבר מדהים: כל אדם רוצה שיכבדו אותו, אם הרבה ואם מעט. אבל יש אדם אחד שאף אחד לא רוצה ממנו כבוד, לא רוצה ממנו "דיסטנס", והיא - אשתו. אף אחד לא רוצה שאשתו תפנה אליו במילים כמו "כבודו" וכו'¹⁷. האדם בביתו רוצה להיות פתוח, רגוע, שליו, משוחרר.

¹⁵ אגב, אנחנו רואים שהפסוק לא חושש אולי שניהם לא יצליחו, ולומדים מזה דבר חשוב מאד: אדם צריך לדעת שעליו להשתדל לעשות מה שצריך, ומה יהיה בסוף – זה לא בידינו. ולכן אנחנו צריכים להעמיד תלמידים, ויזכנו ה' יתברך לראות בהצלחה ובסייעתא דשמיא שלהם.

¹⁶ ויש גירסא אחרת שמובאת בטור ובבית יוסף "עד פרוס עצרת".

¹⁷ חוץ מאחשורוש, שמצינו שאהב הרבה כבוד, ושמר דיסטנס אפילו מאשתו, שאסור לה לבוא אליו אם הוא לא קרא לה. אבל זה אחשורוש...

התלמידים של רבי עקיבא הרגישו אהבה חיבה ורעות האחד לשני. הם התנהגו אחד כלפי חברו בכיף, בשמחה ובחיוכים. הם היו קרובים מאד אחד לשני, והרגישו ממש כמו זוג – בלי "דיסטנס" ובלו גיבונים.

אבל הבעיה היא שלפעמים יש בסביבה אנשים נוספים, ואפילו שבדרך כלל לא אכפת לחבר שתדבר אליו בחפזות, כשיש עוד אנשים באזור הוא מרגיש שלא בנח. בגלל שכשמישהו שומע כאלה דיבורים, הוא באמת חושב שהשני לא שוה שום דבר, 'כלומניק'.

זו היתה הנקודה שבגללה הם נענשו. בגמרא לא כתוב שביזו אחד את השני, אלא כתוב "שלא נהגו כבוד זה לזה", רק לא שמח על "דיסטנס", ועל זה היתה התביעה הגדולה.

אנחנו בני תורה, וצריכים לדעת שצריך מאד להיזהר בדברים הללו. הגמרא במסכת בבא מציעא (דף ל"ג ע"ב) מסבירה את הפסוק בספר ישעיה (נ"ח א') "והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם", ש"עמי" אלו בני התורה. ומדוע "פשעם"? דורשת הגמרא שאפילו שגגות נעשים להם כזדונות.

אנחנו עדיין בעיצומם של ימי בין הזמנים, וכל בחור ישיבה עליו לדעת שגם בימים האלה, צריך לשבת ולעסוק בתורה כהנה וכהנה.

ברוך ה' אצלנו בישיבת כסא רחמים, יצאנו לחופשת ניסן רק ביום ד' בניסן בערב, לאחר שסיימו הבחורים את המבחן החדשי, הם יצאו כל אחד לביתו. ומחר בערב [כ"ג ניסן, למחרת אסרו חג] כבר חוזרים לישיבה. וכמובן שביום ראש חודש הקרוב יש את המבחן הקבוע. וכמו שבכל חודש יש להספיק חומר של עשרים דפי גמרא בבקיאיות, כך גם החודש, אפילו שנמצאים בבתיים – צריך להספיק את אותו ההספק. הבחורים בישיבה משוחחים במהלך החופשה כל אחד עם הרב שלו פעם ופעמיים, וברוך ה' יושבים ולומדים.

הדבר הזה מאד חשוב. אנחנו בני תורה לא רק בזמן, אלא גם בבין הזמנים. וכמו שכתוב "יששכר חמור גרם, רובץ בין המשפתים" (בראשית מ"ט י"ד), ופירוש הפסוק הוא שהחמור שונה משאר החיות – שאר החיות כאשר נחים מעבודתם הם פורקים מעליהם את המשא. אבל החמור – גם כשהוא נח בין המשפתים, כשהוא נח בין העיירות – המשא עדיין על גבו.

בני תורה אנחנו, וגם בימים האלה נמשיך ללמוד, נמשיך לשקוד על התורה. אמנם לא חייבים ללמוד באותה עוצמה כמו בישיבה, אבל גם בזמנים האלה כל אחד ואחד קובע עתים לתורה, יושב, שוקד, מתמיד, ומגיע בעזרת ה' לישיבה גם בזמן שהוא עדיין בין הזמנים. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

השיעור נמסר ביום ראשון כ"ב ניסן תשפ"א.